

Juuri-Oja Iida Adalmiina

Taide- ja taitoaineet alkuopetuksessa

Kandidaatintutkielma

KASVATUSTIETEIDEN TIEDEKUNTA

Taide- ja taitopainotteinen luokanopettajan koulutus

2018

Oulun yliopisto

Kasvatustieteiden tiedekunta

Taide- ja taitoaineet alkuopetuksessa (Adalmiina Juuri-Oja)

Kandidaatintutkielma, 30 sivua

Elokuu 2018

Valitsin aiheekseni taide- ja taitoaineet alkuopetuksessa. Taide- ja taitoaineiden vähentämistä pakollisesta opetuksesta on käyty kiivaita keskusteluja ja mielipiteitä löytyykin puolin ja toisin. Jotkut ihmiset kokevat näiden aineiden vievän liikaa aikaa tärkeämmiltä oppiaineilta ja toiset taas näkevät sen tuovan lisää koulumotivaatiota ja viihtyvyyttä. Koen aiheen erittäin tärkeäksi, sillä taide- ja taitoaineet ovat todistetusti todella monella eri osa-alueella hyödyllisiä opetettavia aineita.

Taide- ja taitoaineisiin alkuopetuksessa sisältyvät musiikki, kuvataide, liikunta ja käsityö. Käsittelem kandaatintutkielmassani ensin sitä, minkä vuoksi taide- ja taitoaineet ovat merkityksellisiä. Sen jälkeen kerron tarkemmin, mitä nämä oppiaineet ovat. Toivon näin avaavani oppiaineisiin liittyviä keskeisiä käsitteitä. Tämän jälkeen käyn läpi alkuopetuksessa olevan oppilaan kehitystä emotionaalisesta, fyysisestä sekä kognitiivisesta näkökulmasta. Näiden jälkeen palaan tarkemmin taide- ja taitoaineisiin ja siihen, kuinka niitä opetetaan alkuopetuksessa ja kuinka ne vaikuttavat oppilaisiin. Lopulta kerron yhteenvedon ja johtopäätökseni koskien tutkimuskysymyksiäni.

Alkuopetukseen siirtyvä lapsi on elämässä suuren kynnyksen kohdalla. Koulutien aloittaminen voi herättää lapsessa suuria tunteita. Sääntöjen, tottelevaisuuden ja rutiinien oppiminen voivat olla lapsen mielestä mukavia ja jännittäviä tai erittäin pelottavia. Lapselle käännetään elämässä aivan uusi sivu, jonka jälkeen hänen päiväänsä kuuluu muutakin kuin vain leikkiminen. Lapsi siirtyy useita vuosia kestäväälle koulutielle.

Taide- ja taitoaineiden tunneilla käsiteltävien aineiden lisäksi opitaan esimerkiksi sosiaalisia taitoja ja ryhmässä olemista. Taide- ja taitoaineiden tunneilla oppilas saa käyttää vapaasti luovuuttaan ja löytää itsestään uusia puolia. Esimerkiksi lapsi, jonka vanhemmilla ei ole varaa kustantaa kalliita urheiluharrastuksia, voi liikunnan tunneilla kokeilla erilaisia lajeja ohjatusti. Jos panostaisimme vain teoreettisten aineiden oppimiseen, unohtuisivat helposti kaikkien oppilaiden mahdollisuudet muilla elämän osa-alueilla.

Avainsanat: alkuopetus, taidekasvatus, taide- ja taitoaineet

SISÄLLYSLUETTELO:

1 JOHDANTO.....	4
2 TAIDE- JA TAITOAINEET YLEISESTI	6
2.1 Taide- ja taitoaineiden merkityksellisyys.....	6
2.2 Musiikki	8
2.3. Kuvataide	10
2.4. Liikunta	11
2.5. Käsityö	13
3 ALKUOPETUKSESSA OLEVAN OPPILAAN KEHITYS.....	15
3.1 Emotionaalinen kehitys.....	15
3.2 Fyysinen kehitys.....	16
3.3 Kognitiivinen kehitys.....	18
4 TAIDE- JA TAITOAINEET ALKUOPETUKSESSA	20
4.1 Musiikki	20
4.2 Kuvataide	23
4.3 Liikunta	25
4.4 Käsityö	27
5 YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET	30
6 POHDINTA.....	33
Lähteet / References	34

1 JOHDANTO

Lapsen siirtymä varhaislapsuudesta keskilapsuuteen tapahtuu kehityksen kaikilla tasoilla systemaattisesti sillä tavalla, että kognitiivisessa, biologisessa ja sosiaalisessa kehityksessä tapahtuvat muutokset kietoutuvat toisiinsa ja tekevät yhdessä kehityksen mahdolliseksi. Biologinen kehitys ilmenee sekä fyysisten voimavarojen kasvuna että aivotoimintojen kehittymisenä. Aivotoimintojen kehittyminen luo pohjaa sosiaaliselle ja kognitiiviselle kehitykselle sekä emotionaalisen itsesäätelyn kehittymiselle. Koulun alkaminen merkitsee uusien ja selvien odotusten kohdistumista lapsen toimintaan. (Nurmi ym., 2009, 121.)

Alkuopetukseen siirryttäessä sosiaalisella tasolla liittyy vertaissuhteiden merkityksen kasvaminen. Ystävyys-suhteet tarjoavat kontekstin, jossa voidaan oppia esimerkiksi läheisyyttä, jakamista tai luottamista, ja tilaisuuksia opetella yhteistyötaitoja tai oman mielipiteen ilmaistamista. Toisaalta taas ystävien puuttuminen tai kiusatuksi tai torjutuksi tuleminen ovat tasapainoisen kehityksen riskitekijöitä. Vaikka ikätovereiden merkitys on suuri, he eivät riitä lapsen kasvattajiksi koulun jälkeisille tunneille, kun vanhemmat saattavat vielä olla töissä. Alkuopetuksessa oleville oppilaille on Suomessa mahdollista valtion osittaisella tuella järjestää aamu- ja iltapäivätoimintaa. (Nurmi ym., 2009, 122.)

Sellaiset oppimisympäristöt ja koulutuskäytännöt, joihin liittyy voimakkaasti lasten välinen kilpailu, vertailu ja järjestykseen asettaminen, uhkaavat lapsen kehittymistä aktiivisena oppilaana. Lapsen oppimista tukee tasapainoinen sosiaalinen ja tunne-elämän kehitys. Oppimista voidaan ymmärtää vain tarkastelemalla kehitystä pitkällä aikavälillä ja monitasoisesti. Lukeamisen, kirjoittamisen tai laskemisen perustaitojen oppimisessa koulun alkuvuosina ilmi tulevat vaikeudet ovat yleensä ennakoitavissa. Lapselle asetettavien oppimisodotusten mitoittaminen henkilökohtaisia taitoja vastaavasti on myös keskeinen oppimismotivaatiota synnyttävä ja suojeleva tekijä. Sisäinen motivaatio sekä uskallus ja halu oppia uutta kehittyvät oppimistilanteissa koettujen riittävien onnistumisen ja hallinnan kokemusten perustalle. (Nurmi ym., 2009, 123.)

Valitsin aiheekseni taide- ja taitoaineet alkuopetuksessa, sillä kyseisten oppiaineiden vähentämisestä tai jopa luopumisesta on käyty kiivaita keskusteluja. Minua kiinnostaa selvittää se, onko taide- ja taitoaineista oikeasti konkreettisesti näkyvää hyötyä, vai ovatko kyseisiä op-

piaineita vastustavat henkilöt oikeassa oppiaineiden turhuudesta. Alkuopetuksen valitsin sen vuoksi, että haluan tietää, millaisia vaikutuksia taide- ja taitoaineilla on alkuopetuksen iässä oleviin oppilaisiin. Koen aiheen erittäin tärkeäksi, sillä taide- ja taitoaineiden positiiviset vaikutukset ovat kiistattomia, mutta silti jotkut ihmiset pitävät niitä turhina aineina opetettavaksi.

Tässä kandidaatintutkielmassa tutkimusmenetelmänä on kirjallisuuskatsaus. Tutkielman tavoitteena on tuoda esille taide- ja taitoaineiden erilaisia hyödyllisiä vaikutuksia. Tutkimusky-symyksiä muodostui kaksi:

1. Mitä hyötyä taide- ja taitoaineista on alkuopetuksessa?

2. Mitä hyötyä taide- ja taitoaineista on yleisesti?

Vaikka aiheeni käsittelee pääasiassa alkuopetuksen taide- ja taitoaineita, halusin silti selvittää oppiaineiden hyödyllisyyden yleisellä tasolla.

2 TAIDE- JA TAITOAINEEET YLEISESTI

Taide- ja taitoaineita ovat alakouluissa musiikki, kuvataide, käsityö ja liikunta. Yläkouluissa taide- ja taitoaineiden joukkoon liittyy kotitalouden opetus. Kotitalouden määritelmää tai opetusta en käsittele tutkielmassani, sillä tutkielmani painottuu pääosin alkuopetuksessa olevien oppilaiden opetukseen. Taide- ja taitoaineet lisäävät kouluviihtyvyyttä ja oppilaiden jaksamista teoreettisten aineiden seurana. Käsittelem seuraavaksi taide- ja taitoaineiden merkityksellisyttä yleisellä tasolla, jonka jälkeen käyn läpi musiikin, käsityön, liikunnan ja kuvataiteen määritelmiä.

2.1 Taide- ja taitoaineiden merkityksellisyys

Taiteilija Rafael Wardi kävi 25 vuoden ajan viikoittain maalaamassa yhdessä toipilaiden kanssa Nikkilän sairaalassa. Hän on kuvaillut työskentelyään potilaiden kanssa näin: "Taide on suurta vapautta, jota minä symboloin ihmisille – kuin poppamies. Taide voi antaa suuria mahdollisuuksia ihmiselle. Ero on siinä, että taiteilija ei pyri parantamaan, taideterapeutti voi sen tehdä." (Liikanen, 2009, 91). Taide- ja taitoaineista haetaan nykyään tukea nuorison pahoinvoinnin lieventämiseen ja syrjäytymisen estämiseen (Räsänen, 2009, 28). Taiteessa on luovuutta virkistäviä voimia ja piilevää ajattelua (Liikanen, 2009, 91).

Kulttuuritoiminnan ja taiteen voima on niiden kyvyssä integroida mielen eri kerrokset ja aistit, jotka auttavat luomaan uutta ja keskittymään sekä rikastuttavat ja terävöittävät elämäämme. Esteettinen kokemus on omakohtaisesti koettua ja ilahduttavaa. Se voi viedä mukanaan, kuljettaa pois mielen matkoille tai kiinnittää nykyhetkeen. Taidetta voi soveltaa kaikenikäisten hyvinvointia edistäviin tarkoituksiin, sillä taide on elämys ja taidenautinto sellaisenaan, osana ihmisten tarpeita. (Liikanen, 2009, 91.) On todistettu, että taiteella ja kulttuuritoiminnalla on yhteys hyväksi koettuun terveyteen ja parempaan toimintakykyyn (Liikanen, 2009, 92).

Taideteoreetikko Ellen Dissanayake on todennut: "Ilman taidetta tai musiikkia emme voisi elää, sen puuttuminen koetaan todellisena, kuin janona tai nälkänä. Taiteella ei välttämättä ole tarkoitusperiä, vaan taide on itseisarvoista, mutta sosiaaliseen maailmaan osallistuva taide on tullut jälleen mahdolliseksi". (Liikanen, 2009, 91.) Taide- ja kulttuurielämykset synnyttävät suuria tunteita, jotka vaikuttavat aivoissa psykofysiologiseen säätelyjärjestelmään ja tasapai-

nottavat sen toimintaa. Ihmismielen, elimistön ja aivotoiminnan toimintaa säätelevän järjestelmän tasapaino ympäristön kanssa on hyvinvointia ja terveyttä. (Liikanen, 2009, 92.)

Kulttuuritoiminnan ja harrastamisen myötä voi syntyä uusia ystävyysuhteita, sosiaalisia siteitä ja yhteisöllisyyttä, jotka lisäävät oman elämän hallintaa ja turvallisuuden tunnetta. Yhteinen harrastus ja harrastaminen auttavat löytämään ystäviä, joiden kanssa ystävyysuhteen syntyminen vahvistaa kuvaa itsestä osana yhteisöä. Me-henki luo sosiaalista pääomaa, joka toisaalta taas generoi terveyttä. Taiteen, tilojen, ympäristön ja sisustamisen vaikutukset viihtyisämman elinpiirin luomiseen esimerkiksi koulumiljöössä luovat harmonisuudellaan sekä virkistymisen että rauhoittumisen ilmapiiriin. (Liikanen, 2009, 92.)

Lähtöoletuksena erilaisissa kulttuuri- ja taidelähtöisissä kehitysmahdollisuuksissa on ollut se, että taiteella on kykyä löytää uusia luovia keinoja liikutella mieltä ja toimia niin sanotusti tulkkinä. Eri aistien tarjoamia ilmaisukanavia käytetään hyödyksi, kun lasta autetaan tavoittamaan omat kokemuksensa ja tunteensa. Ytimenä on tunteiden kohtaaminen, niiden kanssa pärjääminen ja uuden alun löytäminen. Taiteella ja leikillä on paljon yhtäläisyyksiä, mutta ne syntyvät erilaisin tavoittein ja edellytyksin. Lapset ovat luontaisesti luovia ja etsivät leikeisään vaaroja ja jännitystä. (Liikanen, 2009, 92.) Leikki on olemassa kehittymisen vuoksi, sillä siinä voi toteuttaa omia ideoitaan ja sisällyttää haluttua tietoa luovasti joukkoon (Liikanen, 2009, 93).

Taideprojektille voidaan asettaa taiteellisia tavoitteita, mutta yhdessä kuljettu luova prosessi on lopulta arvokkain tulos (Liikanen, 2009, 93). Kokonaisvaltainen oppimisprosessi, jossa erilaiset osaamisen muodot yhdistyvät, on ominainen kaikille taide- ja taitoaineille (Räsänen, 2009, 29). Sosiokulttuurinen innostaminen sisältää samanlaista vapautuksen pedagogiikkaa ja se soveltuu hyvin osaksi koulutöitä. Siinä liikkeellepanevana voimana ovat sosiaalipedagogiset tavoitteet, osallisuus, kulttuurinen tasa-arvo ja luovuus. Taide sulautuu osaksi arkea ja kouluelämää, johon kaikilla on mahdollisuus osallistua. Monille lapsille koulun mahdollistamat museossa, teatterissa tai elokuvissa käynnit jäävät ainoiksi kulttuuriretkiksi, mutta ne voivat auttaa myöhemmässä kulttuurin kohtaamisessa ja taiteen tuottamisessa. (Liikanen, 2009, 93.)

Taide- ja taitoaineilla on erityisasema kouluissa viihtymisen, sosiaalisen kasvun, mielenterveyden sekä yksilönä ja yhteisön jäsenenä hyväksytyksi tulemisen näkökulmista (Räsänen, 2009, 28). Työpajatyöskentely ja prosessimainen eteneminen ovat yhteisenä kokemuksena

aina merkittäviä. Lapsen identiteetin muodostumisessa on kolme komponenttia, jotka ovat itsearvostus, itsekäsitys ja itsekontrolli. Itsearvostus on emotionaalista ja antaa lapselle hyvinvoinnin tunteen, itsekäsitys alkaa kognitiivisesta tietoisuudesta ja itsekontrolli eli toiminnan komponentti auttaa asioiden hoitumisessa. Taiteellisessa työskentelyssä keskeisellä sijalla ovat tunteet. (Liikanen, 2009, 93.) Juurikin omien tunteiden käsittely edistää yhteyttä yhteisöön ja toisiin sekä vahvistaa identiteettiä ja itsearvostusta (Liikanen, 2009, 93-94).

Jos lapsena on mahdollisuus taiteellisiin harrastuksiin, ne omaksutaan luonnollisen helposti, jonka avulla kasvaa taiteen ja kulttuurin harrastus, joka jatkuu läpi koko elämän. Yksilötasolla taiteen tekeminen nostaa luovuutta ja itsetuntemusta sekä kasvattaa ihmisenä. Taide auttaa ihmisiä lähemmäksi itseään, toisiaan ja yhteisöä sekä on kokemusten ja tunteiden tulkkinä silloin, kun sanoja voi olla vaikea löytää. (Liikanen, 2009, 94.) Taiteen tekeminen tai vastaanottaminen voi toimia tiedon lähteenä, sillä taiteen kieli vetoaa samalla sekä tunteeseen että älyyn. Taiteen avulla voidaan löytää sellaisia voimavaroja, joita ei muuten helposti huomattaisi. Taide ei ole elämästä erillinen asia, vaan taidekasvatuksen tulisi kulkea samassa rytmisessä elämän kanssa. (Liikanen, 2009, 95.)

2.2 Musiikki

Oppimisen tehtävä on laajasti ymmärrettynä helpottaa organismien sopeutumista ympäristöönsä. Tähän sisältyy fyysikaalinen, biologinen, sosiaalinen ja kulttuurinen ympäristö. Perinteisen määritelmän mukaan oppimisella kuitenkin tarkoitetaan kokemuksen aiheuttamia, suhteellisen pysyviä muutoksia ihmisen käyttäytymisessä. (Ahonen, 2004, 13.) Jos tätä määritelmää sovelletaan musiikin oppimiseen, kyseisen aineen oppiminen olisi suhteellisten pysyvien muutosten muodostumista erilaisten kokemusten vaikutuksesta musiikkikäyttäytymisessä (Ahonen, 2004, 13-14).

Musiikin opetuksen arvot voidaan jakaa kahteen suureen kategoriaan: luontaisiin arvoihin, jotka ovat tuotoksia musiikista itsestään taiteena ja ulkoisiin arvoihin, joilla tarkoitetaan rakenteita, joita opetamme ja käytämme musiikissa (Peters & Miller, 1982, 13). Musiikkikäyttäytymisenä voidaan pitää kaikkia toimintoja, jotka ovat suhteessa musiikkiin. Näitä kyseisiä toimintoja ovat esimerkiksi musiikin kuuntelu, liikkuminen musiikin mukana, tanssi, laulaminen, soittaminen, esteettiset ja affektiiviset reaktiot musiikkiin, improvisoiminen, säveltämi-

nen, musiikin tallentaminen nuotteihin, nuottien lukeminen ja musiikin analysoiminen. Kaikki musiikin oppimisen taidot ja valmiudet edellyttävät oppimisprosessia, josta seuraa oppijalle käsityksiä musiikin rakenteiden järjestymisestä. (Ahonen, 2004, 14.)

Jokaisen ihmisen normaaliin arkipäivään liittyy musiikki (Glover & Ward, 1998, 2). Musiikin oppiminen tapahtuu järjestettyä opetusta ja koululaitosta suuremmissa puitteissa, kuten sopeutumalla ympäristön ääniärsykkeisiin. Musiikkia opitaan ilman tarkoituksellisia oppimisen päämääriä olemalla alttiina ympäristön musiikkivaikutteille. (Ahonen, 2004, 14.) Kaikilla lapsilla on kouluun tullessaan musiikillista kokemusta ja mahdollisuudet tuottaa spontaania musiikkia (Glover & Ward, 1998, 3). Musiikilla on erilaisia tasoja, jotka näkyvät esimerkiksi toisten ihmisten kanssa äänellä kommunikoimisessa, fyysisessä aktiivisuudessa liikkeen, työn, tanssin tai leikin avulla, sekä tarkkailemalla ja vaikuttamalla maailmaan, jossa elämme. Tällaisten suhteiden avulla ihmisillä on mahdollisuus kuulla, tuntea ja vastata musikaalisiin tilanteisiin, vaikka sitä ei olisi aiemmin harjoiteltu. Musiikki, jota kuulemme yhdistää sen, mitä jo tiedämme. (Glover & Ward, 1998, 2.)

Musikaalisuuden käsite on sukua lahjakkuuden käsitteelle, sillä molemmissa painottuu synnynnäisen kyvyn mahdollisuus oppimisen ja harjoituksen kustannuksella (Ahonen, 2004, 30). Musiikkikäyttäytymistä voi ajatella toimintona, jossa käytetään täsmälleen samoja psyykkisiä ja fyysisiä resursseja kuin muissakin inhimillisissä toiminnoissa (Ahonen, 2004, 17). Epäpuhtaasti laulavien 7-vuotiaiden osuus on 35% luokasta ja vastaavasti 11-vuotiaiden ikäluokassa se on enää 7% (Ahonen, 2004, 89). Näin ollen peruskoulun ensimmäisillä luokilla tapahtuu erittäin merkittäviä kehittyksiä laulamisen sävelpuhtaudessa (Ahonen, 2004, 89).

Hyräileminen, laulaminen, tarinankerronta, rytmisen työ, sormilla rummuttelu, hyppiminen ylös ja alas, tanssiminen, seremoniat ja sosiaaliset kokoontumiset kaikki ovat jollain tapaa musiikin käyttämistä arkipäiväisessä elämässä. Musiikinopetuksessa oletetaan liian usein, että musiikki kuuluu vain "muusikoille" ja vain jotkut ovat musikaalisia. Oletuksena on myös se, että oppilaat tulevat alakoulun musiikin tunneille ilman minkäänlaista musiikillista kokemusta. (Glover & Ward, 1998, 2.) Tämä oletus on kuitenkin väärä, sillä kaikilla lapsilla on kouluun tullessa jonkinlaista musiikillista kokemusta ja mahdollisuus luoda musiikkia spontaanisti (Glover & Ward, 1998, 3).

2.3. Kuvataide

Kuvataide on taidemuoto, joka kuvaa maailmaa visuaalisesti ja kuvataiteilija on kuvataidetta ammatikseen työstävä henkilö. Kuvataiteen perinteiseen määritelmään sisältyvät taidemaalaus, taidegrafiikka, piirrustustaide ja kuvanveisto, mutta nykyisin kuvataiteella tarkoitetaan myös valokuva-, video-, ympäristö-, media-, käsite- ja valotaidetta. (Suomen Taiteilijaseura, 2014.) Lisäksi on erilaisia ilmaisutapoja, kuten äänitaide ja performanssi, jotka sijoittuvat perinteisten taidemuotojen välimaastoon. Nykyaikaisesta on välillä vaikeaa määrittää, mihin kuvataiteen kategoriaan se kuuluu, mutta usein määrittely onkin tarpeetonta, sillä taide kehittyy määritelmiä nopeammin ja saa uusia muotoja jatkuvasti. Visuaalisiin taiteisiin luetaan kuvataiteen lisäksi myös muotoilu, arkkitehtuuri ja taidekäsityö. (Suomen Taiteilijaseura, 2014.)

Alkuopetuksessa kuvataiteen opetukseen liittyy mielikuvat. Mielikuvat tarkoittavat mielen sisäisiä kuvia, jotka rakentuvat symboleista, kokemuksista, aistihavainnoista ja tunteista. Kuvallisessa ajattelussa hyödynnetään mielikuvia, joita tuotetaan moniaistisesti esimerkiksi makujen, liikkeiden ja sanojen avulla. Mielikuvat ovat tärkeä osa taiteellista luomisprosessia ja lapsen mielikuvituksen kehittymistä, jonka vuoksi lapsille annetaan opetuksessa konkreettisia muotoja erilaisina visuaalisina tuotoksina. Mielikuvituksen rikkaus auttaa havainnoimaan ympäristöä kriittisesti ja kuvittelemaan erilaisia toimintatapoja. (Opetushallitus, 2016, 4.)

Alkuopetuksessa kuvataiteen opetus perustuu verbaalisille ja visuaalisille käsitteille. Esimerkiksi punainen on sovittu sanallinen vastine tietylle värille ja ympyrä tietylle muodolle. Ryhmät ja yksilöt käyttävät erilaisia sanallisia ja kuvallisia käsitteitä, joiden avulla he ilmaisevat arvojaan ja käsityksiään. Kuvataiteen tunneilla opitaan erilaisia tekniikoita, välineitä ja materiaaleja kuvaavia termejä, kuvallisiin ilmaisukeinoihin liittyviä käsitteitä sekä laajempia visuaalisia ilmiöitä ja sisältöjä kuvaavia käsitteitä. (Opetushallitus, 2016, 4.)

Kuvallisen tuottamisen keinoilla tarkoitetaan materiaaleja, välineitä ja tekniikoita, joilla kuvailmaisua harjoitellaan ja erilaisia kuvia tuotetaan (Opetushallitus, 2016, 4). Kuvien tuottaminen ja tulkinta ovat toisiaan tukevia ja rinnakkaisia ulottuvuuksia kuvataideopetuksessa (Opetushallitus, 2016, 5). Visuaalisen kulttuurin tuottamisen, vastaanottamisen ja välittämisen kysymyksiä käsitellään opetustilanteissa keskustelemalla ja kuvia tekemällä. Kuvallista työ-

kentelyä ja muiden taiteenalojen toimintatapoja hyödynnetään myös erilaisissa tulkinnoissa. (Opetushallitus, 2016, 5.)

Kuvataidetta ja muuta visuaalista kulttuuria tarkastellaan erilaisista näkökulmista, kuten teoksen, tekijän, katsojan tai ryhmän näkökulmista. Kuvia tarkastellaan niiden erilaisissa yhteyksissä sekä erilaisia toimintatapoja hyödyntämällä ja erilaisiin kuviin vaikuttavia tekijöitä tarkastellaan kuvia tekemällä ja keskustelemalla. Kokeilemalla ja hyödyntämällä tulkinnessa kokeillaan myös eri aikojen ja kulttuurien kuvailmaisun tapoja. (Opetushallitus, 2016, 5.)

2.4. Liikunta

Liikunnalla tarkoitetaan tarkoituksellista fyysistä aktiivisuutta, lihastoimintaa, joka saa aikaan energiankulutuksen kasvua ja se muodostaa jatkumon täydellisestä inaktiivisuudesta äärimmäiseen aktiivisuuteen (Jaakkola, Liukkonen & Sääkslahti, 2013, 17). Liikunta on käsitteenä erittäin monimuotoinen, ja urheilulajien harrastaminen edustaa vain pientä osa-aluetta liikunnan laaja-alaisuudesta. Siihen sisältyy urheilulajien harrastamisen lisäksi esimerkiksi pihaleikit, hyötyliikunta, koulussa liikunta- ja välitunneilla tapahtuva sekä koulumatkoihin liittyvä liikkuminen sekä arkiaskareet. (Jaakkola ym., 2013, 17.)

Liikunta voi olla omaehtoista, ohjattua tai spontaania ja sitä voi harrastaa tavoitteellisesti tai omaksi huvikseen (Jaakkola ym., 2013, 17). Liikuntaa voi harrastaa erilaisissa rakennetuissa ja luonnontilaisissa ympäristöissä sekä erilaisissa yhteisöissä, jonka vuoksi liikuntaa voidaan nimittää erilaisilla nimityksillä, kuten perheliikunta, koululiikunta tai työpaikkaliikunta. Liikunta-sana on suomalainen käsite, jolle ei tiettävästi ole samanlaisen sisällön vastinetta muissa kielissä. Terveiden ja hyvinvoinnin merkittävänä edistäjänä pidetään liikuntaa ja liikkuminen onkin välttämätöntä etenkin pienten lasten kasvamisen ja kehittymisen kannalta. Terveiden ja liikunnan välistä vahvaa sidettä todistaa hyvin se tosiasia, että terveys ja sen edistäminen ovat muodostaneet pysyvän paikkansa opetussuunnitelmiin läpi suomalaisen kouluhistorian. (Jaakkola ym., 2013, 18.)

Liikuntapedagogiikalla tarkoitetaan kaikkea toimintaa, jossa liikuntaan liittyviä ilmiöitä tarkastellaan kasvatuksellisesta näkökulmasta (Jaakkola ym., 2013, 18). Se on tieteenala, joka tutkii liikunnanopetusta ja liikunnan oppimista. Liikuntapedagogiikan avulla selvitetään, mi-

ten liikuntaa opetetaan, miten liikuntaan kasvatetaan ja miten liikunta on mukana opetuksessa ja kasvatuksessa. (Jaakkola ym., 2013, 19.) Kasvattaminen liikuntaan ja kasvattaminen liikunnan avulla ovat liikuntapedagogiikan kaksi päätehtävää. Kasvattaminen liikuntaan tarkoittaa liikuntamotivaation edistämistä luomalla sellaisia liikuntatilanteita ja -ympäristöjä, joissa oppilaat saavat myönteisiä emotionaalisia kokemuksia, jonka avulla rakentuu pohja elinikäiselle fyysiselle aktiivisuudelle. Liikunnan käyttäminen välineenä lasten ja nuorten persoonallisuuden kasvun ja kehityksen tukemisessa merkitsee kasvattamista liikunnan avulla. (Jaakkola ym., 2013, 20.)

Motorisessa kehityksessä vuorovaikutus lapsen oman kasvun ja kehityksen sekä sosiaalisen että fyysisen ympäristön kanssa korostuu. Kouluissa fyysiseen ympäristöön kuuluvat liikuntatilat, välineet, telineet sekä lähimaasto. Sosio-emotionaaliseen ympäristöön kuuluu luokan oma ilmapiiri, joka sisältää ihmisten asenteet ja käyttäytymisen, esimerkiksi kannustamisen ja rohkaisemisen. Liikkuminen herättää oppilaissa vahvoja tunteita, jonka vuoksi liikunnan tunteilla koetut tunteet ja elämykset jäävät lasten muistiin pitkiksi ajoiksi. Myönteisten tunteiden ja elämysten saaminen on siis tärkeää, jotta ne vahvistavat oppilaan positiivista minäkuvaa ja vahvistavat lapsen itsetuntoa. (Luukkonen & Sääkslahti, 2002, 5.)

Liikkumisen tarve on lapselle perustarve, ja liikkuminen on yleensä lapsista luonnollista ja hauskaa (Karvonen, 2000, 15). Lapset kokevat liikunnan kokonaisvaltaisesti sekä kehollaan että tunteillaan (Karvonen & Pirttimaa, 1986, 21). Suunnitelmallisen liikuntapedagogiikan tavoite on tukea lasten psyykkistä, sosioemotionaalista ja fyysistä kehitystä (Jaakkola ym., 2013, 20). Yksi liikuntapedagogiikan keskeisistä tavoitteista liittyy liikuntataitojen oppimiseen ja fyysisen toimintakyvyn kehittämiseen. Pelkät koulun liikunnan tunnit eivät riitä liikuntataitojen oppimiseen tai fyysisen toimintakyvyn kehittämiseen kokonaisvaltaisesti, mutta ne tarjoavat sopivan ympäristön harjoittaa taitoja ja saada niiden kehittämistä tietoa opettajan ohjauksessa. (Jaakkola ym., 2013, 21.)

Ensiluokkalaisten liikuntakasvatuksessa pyritään tarjoamaan lapselle mahdollisuus tutustua eri ympäristöissä, kuten salissa, vedessä, lumella tai jäällä liikkumiseen. Motoristen taitojen kehittyessä lapsen mahdollisuudet nauttia yhteisleikeistä ja peleistä kasvavat. Oppilaita tulee ohjata yhteisten sopimusten noudattamiseen ja erityisesti yhteistyön merkityksen oivaltamiseen sen sijaan, että lapsia kannustettaisiin vertailemaan ja kilpailemaan toisiaan vastaan.

(Luukkonen & Sääkslahti, 2002, 5.) Nykykäsityksen mukaan liikuntapedagogiikan yksi tärkeä tavoite onkin lasten myönteisen minäkäsityksen rakentuminen tarjoamalla kaikille oppilaille mahdollisuus pätevyyden kokemuksiin erilaisissa liikuntaan liittyvissä tehtävissä (Jaakkola ym., 2013, 21).

2.5. Käsiyö

Käsiyöllä tarkoitetaan arkikielessä joko käsin tehtyä tuotetta tai työskentelyä käsin. Käsiyö voikin siis tarkoittaa joko produktia tai prosessia. (Suojanen, 1993, 13.) Produkti eli tuotos tarkoittaa jonkin toiminnan lopputulosta, kuten käsiyöllisen suunnittelun ja valmistuksen tuotoksena syntyntä konkreettista esinettä tai luonnosta. Prosessi taas kuvaa jonkinlaista tapahtumaketjua, joka voi olla sisäistä tai ulkoista tai niiden yhdistelmä. Käsiyön tekemisen yhteydessä puhutaan usein tarkoituksenmukaisesta eli rationaalisesta työskentelyprosessista. (Suojanen, 1993, 15.)

Toimintaa, jossa kasvatus- ja opetustarkoituksessa tuotetaan esineitä erilaisia materiaaleja, toteuttamistekniikkoja ja työskentelyvälineitä käyttäen kutsutaan käsiyökasvatukseksi. Siihen sisältyy myös käsiyön didaktiikka, joka on luonteeltaan normatiivista ja käytännönläheistä ja joka liittyy yleensä tietyn koulumuodon opetussuunnitelmaan. (Suojanen, 1993, 14.) Käsiyöllä voi olla itseisarvo tai hyötyarvo tai nämä kaksi voivat yhdistyä monella eri tavalla, joten merkitykseltään käsiyö liikkuu varsin laajalla alueella (Suojanen, 1993, 13). Koulun oppiaineen nimityksessä käsiyön termiä käytetään lähinnä kuvaamaan oppiainetta käsiyö, jossa tuottaminen on riippumatonta käytettävistä materiaaleista, työskentelyssä käytettävistä välineistä sekä toteuttamistekniikoista ja kyseistä oppiainetta voidaan opettaa koulutuksen eri asteilla (Suojanen, 1993, 14).

Käsiyön opetus on käytännössä erilaisilla materiaaleilla, tekniikoilla ja välineillä toteutettavaa, luovaan ongelmanratkaisuun perustuvaa kokonaisvaltiasta käsiyötä. Käsiyön oppimiseen kuuluu tuotteen ja valmistusprosessin suunnitteleminen sekä tuotteen valmistaminen. Prosessissa kulkee jatkuvasti mukana arviointi, joka sisältää sekä tuotteen laadun arvioinnin että oppijan itsensä arvioinnin. (Suojanen, 1993, 28.) Alkuopetuksen käsiyö on luonteeltaan pääasiassa käsiyöaskartelua (Suojanen, 1993, 25).

Käsityö nähdään kouluissa muodollisen sivistyksen välineenä, ei ammatillisena opetuksena (Kojonkoski-Rännäli, 1998, 107). Näin ei ole kuitenkaan ollut aina, sillä ennen valistuksen ajan aikaan käsityöoppimista ja käsityön tekemistä pidettiin teoreettisen oppimisen vastakohtana (Karppinen, Scnicker, Lappalainen & Mikkonen, 2007, 7). Käsityö auttaa tietojen soveltamiseen, ongelmanratkaisukykyyn, muoto ja kauneusaistiin sekä luovuuden kehitykseen kenttänä ja työn ilon herättäjänä (Kojonkoski-Rännäli, 1998, 107).

3 ALKUOPETUKSESSA OLEVAN OPPILAAN KEHITYS

Koen tärkeäksi käsitellä alkuopetuksessa olevan oppilaan kehitystä emotionaalisesta, fyysisestä sekä kognitiivisesta näkökulmasta. Näiden kolmen kehityksen osa-alueen käsitteleminen avaa tien eka- ja tokaluokkalaisen oppilaan ajatuksen ja kehityksen maailmaan. Toivon, että tämän kappaleen avulla on helpompaa ymmärtää, miten alkuopetuksessa olevat oppilaat ajattelevat ja toimivat. Alkuopetuksessa tapahtuvat oppilaiden henkilökohtaiset kehityksen muutokset ovat valtavia, jonka vuoksi aihetta on mielestäni hyvä käsitellä.

3.1 Emotionaalinen kehitys

Alkuopetuksen iässä lapsuus saa ajattelevamman ja vakavamman sävyn. Tällöin lapselle kehittyy enemmän itsehillintää, estoja ja tietoisuutta muista ihmisistä ja omasta suhteestaan heihin. (Gesell & Ilg, 1954, 159.) Ensimmäisellä luokalla olevalle kehittyy toisten henkilöiden kokemuksiin sijoittumisen taito, jonka vuoksi hän saattaa alkaa tuntea myötätuntoa ja surua toisten elämästä. Ensimmäisen luokan ikäinen oppilas pyrkii mieluummin vetäytymään tilanteista pois suojelemalla itseään kuin pitämään puoliaan. Jotkut tämän ikäiset lapset pakenevat uusia vaatimuksia, joita kasvu heille asettaa. (Gesell & Ilg, 1954, 160.)

Lapsen itsetunto vahvistuu, kun hän saa ilmaista itseään, tunteitaan ja mielipiteitään (Tiainen & Välimäki, 2015, 12). Seitsenvuotiaan ammentaessa vaikutelmia kaikesta siitä mitä hän näkee, kuulee tai lukee sekä muokatessaan asioita omissa tuntemuksissaan ja aivoissaan hän vahvistaa ja rakentaa itsetuntoaan (Gesell & Ilg, 1954, 164). Jos lapsi epäonnistuu myönteisen minäkäsityksen muodostamisessa, syntyy alemmuuden ja huonommuuden tunteita, jotka ovat säilyessään uhka lapsen emotionaaliselle ja älylliselle kehitykselle ja heijastuvat negatiivisesti lapsen ihmissuhteissaan kokemaan hyvinvoinnin tunteeseen (Nurmi ym., 2009, 71). Myönteisellä minäkäsityksellä on positiivinen yhteys koulusaavutuksiin (Korpinen, 1990, 29).

Alkuopetusikäinen lapsi ymmärtää jo varsin hyvin toisen ihmisen tunteet ja sen, että samanlainen kokemus voi synnyttää itselläkin erilaisia tunteita sen mukaan, mistä näkökulmasta tapahtunutta asiaa katsotaan (Nurmi ym., 2009, 105). Alkuopetuksen kynnyksellä aikuisten valvontaa ja ohjeita alkavat elää lapsen sisäisenä oppaana, omatuntona. Ennen kuin lapselle kehittyy selkeä omatunto, hän joutuu toimimaan muiden komentojen, kehotuksien, käskyjen ja oh-

jeiden varassa. Omatunnon kehittyminen auttaa lasta itse säätämään toimintaansa eri tavoin kuin ennen, jonka vuoksi se antaa hänelle uudenlaista itsenäisyyden tunnetta ja vahvistaa itsetuntoa. (Mannerheimin lastensuojeluliitto, 2017.)

Mannerheimin lastensuojeluliiton mukaan omatunnon kehittyessä lapsi on itselleen erittäin jyrkkä ja vaativa, jonka vuoksi hän on herkkä kritiikille ja vähättelylle. Lapsi voi puolustautua voimakkaasti, jos häntä arvostellaan tai hän ei saa riittävästi hyväksyntää ja kiitosta. Omatunnon lisäksi lapselle kehittyy mielikuva siitä, millainen hän haluaisi olla, eli niin sanottu minäihanne. Lapsi voi nostaa tärkeitä aikuisia samaistumiskohteikseen ja esikuvikseen. Kun lapsi on vähemmän riippuvainen aikuisen ohjauksesta, hänen arvostelukykyensä kehittyy. (Mannerheimin lastensuojeluliitto, 2017.)

Alkuopetusikäinen lapsi pyrkii hahmottamaan ja ymmärtämään erilaisia sääntöjä, joka voi näkyä esimerkiksi kavereiden kanteluna, vaikka kaverille ei hankaluuksia haluta. Tietynlainen sääntöjen noudattaminen antaa lapselle turvallisuutta ja varmuutta. Lapsi ei kuitenkaan pysty välttämättä yleistämään sääntöjä eri tilanteisiin ja ympäristöihin, kuten onko kotona ja mummolassa samat säännöt. (Mannerheimin lastensuojeluliitto, 2017.)

3.2 Fyysinen kehitys

Lapsen motorinen kehitys on kokonaisvaltainen sensomotorinen prosessi, eli motoriikka ja aistit kehittyvät yhdessä. Leikin ja liikkumisen avulla lapsi tulee tietoiseksi omasta ympäristöstään ja kehostaan. (Tiainen & Välimäki, 2015, 10.) Tasapainoainin kehittymisen herkkyyyskausi sijoittuu esi- ja alkuopetuksen ikään (Tiainen & Välimäki, 2015, 11). Hyvien motoristen taitojen on osoitettu olevan yhteydessä parempaan lasku- ja lukutaitoon (Tiainen & Välimäki, 2015, 15). Liikunnan tulee olla suurimassa määrin toiminnallista ja sen tulee vastata lapsen henkisiä kykyjä (Holle, 1972, 226).

Kouluiässä lapsen ulkomuoto muuttuu. Ulkomuotoon liittyviä muutoksia ovat esimerkiksi hampaiden vaihtuminen maitohampaista pysyviin hampaisiin, lapsenomaisen pyöreiden häviäminen ja vartalon mittasuhteiden muuttuminen. Koulun aloittamisen aikaan useiden lasten pituuskasvu nopeutuu hetkellisesti, mutta muuten lapsen pituuskasvu on alakouluvuosina tasaista ja hitaampaa kuin alkuopetuksen aikana. Lasten väliset kokoerot voivat olla suuria, sillä

luokan pisimmällä ja lyhyimmällä oppilaalla voi olla pituudessa eroa jopa 20 senttimetriä. (Mannerheimin lastensuojeluliitto, 2017.)

Alkuopetusikäisen lapsen unentarve vaihtelee oppilaasta riippuen, mutta keskimäärin pieni koululainen tarvitsee kymmenen tuntia unta vuorokaudessa oppiakseen ja jaksakseen uusissa haasteissa. Liian vähäiset unet vaikuttavat lapsen oppimiseen, päättelykykyyn ja muistiin, sillä väsynyt lapsi ei jaksu keskittyä. Huonosti nukuttu yö ohjaa lapsen tuttuihin ratkaisuihin ja vaikeuttaa luovuutta, joten unen puutteella on myös vaikutus luovuuteen. Unen aikana erittyy kasvuhormonia, joten univajeella voi olla vaikutusta lapsen henkilökohtaiseen kasvuun. Väsymys voi myös ilmetä lapsessa levottomuutena, ärtyneisyytenä tai ailahtelevaisuutena. (Mannerheimin lastensuojeluliitto, 2017.)

Alkuopetuksen aikaan lapset ovat yleensä liikunnallisesti taitavia ja aktiivisia. Lapsi hallitsee kehoaan paremmin kuin ennen, uusia taitoja opitaan aiempaa helpommin, vanhoja taitoja hiotaan ja lihasvoima lisääntyy. Uusien taitojen oppiminen ja onnistumisen kokemukset vahvistavat alkuopetuksessa olevan lapsen itsetuntoa. Tytöt ja pojat eivät vielä tässä vaiheessa suuresti eroa toisistaan voimassa tai nopeudessa. (Mannerheimin lastensuojeluliitto, 2017.)

Lapsen sorminäppäryys sekä silmän ja käden yhteistoiminta eli hienomotoriset taidot kehittyvät alkuopetuksen aikaan. Nämä taidot luovat entistä parempaa pohjaa esimerkiksi piirtämiselle, kirjoittamiselle, instrumenttien soittamiselle tai askartelulle. Joillekin lapsille nämä hienomotoriset taidot voivat olla erityisen hankalia tai vaatia enemmän työtä, jonka vuoksi lapsen arkea voi helpottaa toisenlaisella tavalla, esimerkiksi kengännauhojen solmimisen tilalle voi ostaa tarroilla suljettavat kengät. (Mannerheimin lastensuojeluliitto, 2017.)

Lasten taipumukset ja kiinnostuksen kohteet ovat yleensä perinnöllisiä. Ne asiat, jotka lapsi oppii helpoimmin ja mistä hän on kiinnostunut ovat yleensä perinnöllisiä, mutta motivaatiolla ja ympäristön tarjoamalla esimerkeillä ja tuella on myös suuri merkitys lapsen oppimisessa. Lapsi tekee alkuopetuksen iässä paljon asioita miellyttääkseen auktoriteetteja eikä välttämättä pysty arvioimaan omia kykyjään ja jaksamistaan. (Mannerheimin lastensuojeluliitto, 2017.)

3.3 Kognitiivinen kehitys

Kognitiivinen teoria käsittelee pääasiassa kehityksen älyllistä puolta ja sillä tarkoitetaan henkisiä prosesseja, kuten havaintoja, muistia, ajattelua sekä tiedon vastaanottamista, käsittelyä ja muokkaamista (Röstam, 1992, 9). Lapsen ajattelutaidot, kuten johdonmukainen ajattelu ja älyllinen päättely, kehittyvät koko kouluajan. Lapsen on helpointa ajatella asioita, joita hän voi itse tuntea, käsitellä tai nähdä. Omien kokemusten perusteella lapsi pystyy tekemään joi-tain yleisiä päätelmiä. Lapsi osaa ja yleensä haluaa luokitella asioita eri ominaisuuksien mu-kaan, esimerkiksi kasveja, puita tai eläimiä erilaisiin luokkiin. Säilyvyyden käsite alkaa sel-keytyä ja lapsi oivaltaa, että luvut voidaan laskea yhteen eri järjestyksessä lopputuloksen py-syessä samana. (Mannerheimin lastensuojeluliitto, 2017.)

Lapsen ajattelu on vielä konkreettista alkuopetuksen aikaan, jonka vuoksi hänen voi olla vai-kea ymmärtää tai huomata esimerkiksi ironisia, humoristisia tai abstrakteja merkityksiä. Kie-llelliset pulmat voivat olla vielä vaikeita alkuopetuksessa. Kouluikäisen ajantaju laajenee ja hän alkaa hahmottaa aikaa kuvaavia käsitteitä, kuten nykyhetki, menneisyys ja tulevaisuus. Lapselle kehittyy myös parempi arviointikyky siitä, mikä on mahdollista ja mikä ei, tai mikä on satua ja mikä on totta. Eka- ja tokaluokkalaiset hallitsevat jo äidinkiellensä tavanomaiset rakenteet ja sanavarasto laajenee hurjaa vauhtia. Lukutaidoissa voi olla suuria eroja koulun alkaessa, mutta ne tasoittuvat vähitellen ja valtaosa lapsista oppiikin lukemaan ensimmäisen kouluvuoden loppuun mennessä. (Mannerheimin lastensuojeluliitto, 2017.)

Lapset oivaltavat konkreettisten operaatioiden vaiheeseen siirryttäessä, että tehtävän ratkai-seminen vaatii kahden asian samanaikaista huomioimista, mikä onnistuu yleensä vasta 8-vuo-tiailta. Lapsi ymmärtää myös sen, että päättelyn oikeellisuus voidaan tarkistaa tekemällä toi-menpide uudelleen eri tavalla. Alkuopetuksessa oleva lapsi ei enää tukeudu päättelyssään pel-kästään näköhavaintoihin, vaan ymmärtää konkreettisissa tilanteissa, että kaikki ei ole aina sitä, miltä se näyttää. (Nurmi ym., 2009, 81.)

Kouluikään tultaessa lapselle alkaa kehittyä käsitys siitä, että joku toinen ihminen saattaa tul-kita jonkin sosiaalisen tilanteen eri tavalla kuin hän itse, mutta kyky arvioida toisten tarkoi-tuksia, tunteita ja toimintaa asettamalla itsensä toisten asemaan kehittyy vähitellen (Nurmi ym., 2009, 83). Vasta alakoulun loppuvaiheessa lapset kykenevät niin sanotusti astumaan vuo-

rovaikutuksen ulkopuolelle ja näkemään tilanteen kolmannen henkilön näkökulmasta (Nurmi ym., 2009, 83).

Ajattelussa tapahtuu alkuopetuksen aikana olennainen muutos, joka auttaa lasta vapautumaan välittömistä havainnoista ja tuo ajatteluun lisää joustavuutta erilaisten elämän konkreettisten ilmiöiden ymmärtämisessä, mutta samalla se merkitsee lapselle luopumista monista sadunomaisista ja lapselle tärkeistä uskomuksista (Nurmi ym., 2009, 83). Kun lapsi kohtaa uuden ilmiön, hän pyrkii soveltamaan siihen jo olemassa olevia ymmärtämismallejaan, eli skeemoja. Silloin kun skeemat eivät riitä, ne voivat tuottaa toimimattomia ratkaisuja ja samalla uudet haasteet muuttavat ja kehittävät skeemoja niin, että ajattelussa saavutetaan syntyneen konfliktin ratkaisun kautta uusi tasapainotila. (Nurmi ym., 2009, 84.)

4 TAIDE- JA TAITOAINEET ALKUOPETUKSESSA

Kuten aiemmin on jo kerrottu, taide- ja taitoaineisiin alkuopetuksessa kuuluvat musiikki, käsityö, liikunta ja kuvataide. Olen jakanut taide- ja taitoaineista jokaisen omaan kappaleeseen, jossa käyn ensin läpi oppiaineen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa olevat tavoitteet oppilaille ja opettajalle. Tämän jälkeen käsittelen, miten oppiaineet vaikuttavat alkuopetusikäiseen oppilaaseen.

4.1 Musiikki

Perinteinen musiikinopetus on suosinut lauluskeikeistä ja opettajajohtoista työtapaa. Musiikki-pedagogit ovat kuitenkin suositelleet tällaisen opetuksen rinnalle oppilaiden omaan luovaan toimintaan perustuvia työtapoja. (Ahonen, 2004, 167.) Opettajan tehtävä musiikin alkuopetuksessa ei ole helppo, sillä opettajan tulee ottaa tasapuolisesti huomioon musiikin vasta-alkajat sekä useita vuosia musiikin opetusta saaneet oppilaat (Alho, 1983, 1). Käsimerkkejä ja korvakuulolta laulujen opettelua voidaan käyttää oppimisen tukena. Oppilaiden motivaatiota musiikkiin lisää päiväkodista tutut laulut sekä omien laulujen keksiminen. (Alho, 1983, 9.)

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa kerrotaan, että musiikin opetuksen tehtävänä on luoda edellytykset aktiiviseen kulttuuriseen osallisuuteen ja monipuoliseen musiikilliseen toimintaan. Opetuksen tulee ohjata oppilaita tulkitsemaan musiikin erilaisia merkityksiä eri kulttuureissa ja yksilöiden sekä yhteisöjen toiminnoissa. Näin oppilaiden musiikillinen osaaminen laajenee, mikä vahvistaa positiivista suhtautumista musiikkiin ja luo pohjaa musiikin elinikäiselle harrastamiselle. Musiikin opetus rakentaa uteliasta ja arvostavaa suhtautumista musiikkiin ja kulttuuriseen monimuotoisuuteen. (Opetushallitus, 2014, 141.)

Ensimmäisen ja toisen vuosiluokan musiikin opetuksessa oppilaat voivat yhdessä kokea ja havaita, kuinka jokainen on musiikissa ainutlaatuinen ja kuinka musiikillinen toiminta luo parhaimmillaan yhteenkuuluvuuden tunnetta ja iloa. Musiikin opetus tukee auditiivisen ja kinesteettisen hahmottamiskyvyn, terveen äänenkäytön sekä myönteisen musiikkisuhteen kehittymistä. Oppilaiden luovaa musiikillista ajattelua sekä esteettistä ja musiikillista ymmärrystä edistetään luomalla tilanteita, joissa oppilaat voivat suunnitella ja toteuttaa erilaisia äänikokonaisuuksia sekä käyttää kekseliäisyytään ja mielikuvitustaan yksin tai muiden kanssa yhdes-

sä. Musiikillinen toiminta liittyy luontevasti eheyttävään opiskeluun koulun arjessa. (Opetushallitus, 2014, 141.)

Musiikin opetuksen tavoitteisiin perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa sisältyy osallisuus, musisointi ja luova tuottaminen, kulttuurinen ymmärrys ja monilukutaito, hyvinvointi ja turvallisuus musiikissa sekä oppimaan oppiminen musiikissa (Opetushallitus, 2014, 141-142). Osallisuuden osa-alue sisältää oppilaan ohjauksen toimimaan musiikillisen ryhmän jäsenenä myönteistä minäkuvaava rakentaen. Musisoinnin ja luovan tuottamisen tavoitteisiin kuuluu oppilaan ohjaus luontevaan äänenkäyttöön sekä laulamaan ja soittamaan oppiminen ryhmän jäsenenä. Se sisältää myös oppilaan kannustamisen kokemaan ja hahmottamaan ääniympäristöä, ääntä, musiikkia ja musiikkikäsitteitä liikkuen ja kuunnellen sekä pyrkii antamaan tilaa oppilaiden omille musiikillisille ideoille ja improvisoinnille. (Opetushallitus, 2014, 141.)

Kulttuurisen ymmärryksen ja monilukutaidon osa-alueeseen kuuluu oppilaan innostaminen tutustumaan musiikilliseen kulttuuriperintönsä leikkien, laulaen ja liikkuen sekä nauttimaan musiikin kulttuurisesta, esteettisestä ja historiallisesta monimuotoisuudesta (Opetushallitus, 2014, 142). Sen lisäksi oppilaan auttaminen ymmärtämään musiikin merkintätapojen perusperiaatteita musisoinnin yhteydessä on osa kulttuurisen ymmärryksen ja monilukutaidon osa-alueita. Hyvinvoinnin ja turvallisuuden osa-alueessa käsitellään oppilaan ohjaus toimimaan vastuullisesti musisoinnissa. Oppimaan oppimisen osa-alueessa tärkeää on tarjota oppilaille kokemuksia tavoitteiden asettamisen ja yhteisen harjoittelun merkityksestä musiikin oppimisessä. (Opetushallitus, 2014, 142.)

Musiikin tuntien luova toiminta vaikuttaa oppilaisiin monilla eri tavoilla. Luovat toiminnot poikkeavat suuresti perinteistä koulutyötä hallitsevasta lineaarisesta ajattelusta, jota esiintyy koulun teoreettisten aineiden opiskelussa (Ahonen, 2004, 167-168). Luovat toiminnot edellyttävät holistista tiedonkäsittelyä, jota teoreettisissa aineissa ei esiinny. Luovien oppiaineiden on myös todettu tehostavan oppimista, sillä niihin liittyy intensiivisyys etsimisessä, tiedonhankinnassa ja tiedonkäsittelyssä. (Ahonen, 2004, 168.) Musiikin avulla lasten on myös helpompaa ja mukavampaa oppia heidän omasta kulttuuristaan (Pugh & Pugh, 1998, 2).

Ahosen mukaan luovan toiminnan prosesseissa törmätään usein sellaisiin harhapolkuihin ja epävarmuuksiin, joita esiintyy tosielämän ongelmanratkaisutilanteissa, mutta ne saattavat jää-

dä syrjään suoraviivaisesti etenevän oppiaineen käsittelyssä. Ilmaisullisten ja tulkinnallisten taitojen kehittämisen mahdollisuudet lisääntyvät luovien toimintojen avulla. Luovat toiminnot lisäävät mahdollisuuksia ilmaisullisten ja tulkinnallisten taitojen kehittämiseen sekä tarjoavat keinoja musiikin aineiden soveltamiseen niin, että tuloksena on omakohtaisesti prosessoitua subjektiivista tietämystä musiikin säännöistä. Luovat toiminnot myös kehittävät itsenäistä musiikillista ajattelua. (Ahonen, 2004, 168.)

Musiikin tunneilla improvisoitaessa musiikkia luodaan enemmän tai vähemmän valmistelematta samalla kun sitä esitetään. Improvisoivalla oppilaalla ei ole mahdollisuutta parannella materiaaliaan, vaan ideoiden tulee toimia heti. (Ahonen, 2004, 171.) Koulun musiikin tunneilla improvisointi tarkoittaa yleensä työskentelyä, jossa sävellys luodaan yhdessä muiden oppilaiden kanssa. Tällöin kommunikaatio ei tapahdu perinteisesti opettajalta oppilaalle, vaan oppilaalta oppilaalle, jolloin he voivat vertailla toistensa musiikillisia ratkaisuja. Yhteistoiminnallisesti tapahtuva musiikin luova prosessi auttaa musiikillista ajattelua ja konkretisoi oppimisen tavoitteita. (Ahonen, 2004, 174.) Musiikinopetuksen tärkeänä tavoitteena tulisi olla oppilaiden musiikillisen itsenäisyyden kehittäminen ja oppilaiden kasvattaminen itsenäisiksi muusikoiksi (Ahonen, 2004, 168).

Kuuntelemisen taito on olennainen osa musiikin vaikutusta. Kuunteleminen onkin keskeisessä osassa musiikin harjoittamisessa, sillä musiikkikäyttäytymisen erilaiset muodot, kuten esittäminen, improvisointi ja säveltäminen kuuluvat kuuntelemiseen. Musiikki välittyy kuuntelijaan epäsuorasti mielensisäisen työstämisen seurauksena. Työstäminen sisältää erilaisia kognitiivisia prosesseja, joiden avulla soiva musiikki jäsentyy hahmoiksi, joilla on musiikillinen merkitys. (Ahonen, 2004, 109.) Kuuloaistin alkuperäinen tehtävä on ollut tarkkailla ympäristöä ja hälyttää siinä tapahtuvasta muutoksesta (Ahonen, 2004, 110). Musiikin kuuntelemisessa kuuloaisti on vapautettu alkuperäisestä tehtävästään, vaaratilanteiden tarkkailusta, ja sitä koskeva kiinnostava tarkkaavaisuuden laji on aktiivinen tarkkaavaisuus (Ahonen, 2004, 110). Aktiivisen luonteensa vuoksi musiikin kuuntelua voi luonnehtia havainnoiksi (Ahonen, 2004, 111).

4.2 Kuvataide

Alkuopetuksessa visuaalisen havaitsemisen ja ajattelun tavoitteina on kannustaa oppilas havainnoimaan taidetta, ympäristöä ja muuta visuaalista kulttuuria moninaisesti, rohkaista oppilasta keskustelemaan ajatuksistaan ja havainnoistaan sekä innostaa oppilasta ilmaisemaan ajatuksiaan ja havaintojaan erilaisten kuvallisten tuottamisen tapojen avulla (Opetushallitus, 2014, 144). Opetuksessa tutustutaan erilaisiin näkemyksiin taiteen tehtävistä ja oppilaita ohjataan käyttämään monipuolisesti erilaisia välineitä, teknologioita, materiaaleja sekä ilmaisun keinoja (Opetushallitus, 2014, 143). Onnistumisen kokeminen kuvataiteessa jo ensimmäisillä tunneilla on erittäin tärkeää, sillä onnistuminen lisää innostusta uusien tehtävien suorittamiseen (Kajarto & Parviainen, 1985, 10).

Kuvataiteen opetuksen yksi tehtävistä on ohjata oppilaita tutkimaan ja ilmaisemaan kulttuurisesti moninaista todellisuutta taiteen keinoin (Opetushallitus, 2014, 143). Kuvallisen tuottamisen tavoitteisiin sisältyy oppilaiden innostaminen kokeilemaan erilaisia materiaaleja ja tekniikoita sekä harjoittelemaan kuvallisia ilmaisutapoja, kannustaa oppilasta pitkäjänteiseen kuvalliseen työskentelyyn yksin tai yhdessä muiden oppilaiden kanssa sekä kannustaa oppilasta tarkastelemaan kuvallisen vaikuttamisen keinoja omissa ja muiden oppilaiden kuvataiteen töissä (Opetushallitus, 2014, 144).

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa sanotaan, että visuaalisen kulttuurin tulkinnan tavoitteisiin kuuluu oppilaan ohjaus käyttämään kuvataiteen käsitteistöä ja tarkastelemaan erilaisia kuvatyyppejä, kannustaa oppilasta tunnistamaan erilaisia taiteen ja muun visuaalisen kulttuurin tuotteita lähiympäristössään sekä innostaa oppilasta tekemään kuvia oman elinympäristön, eri aikojen ja eri kulttuurien tarkastelun pohjalta. Esteettisen, ekologisen ja eettisen arvottamisen tavoitteisiin liittyy oppilaan ohjaus tunnistamaan taiteessa, ympäristössä ja muussa visuaalisessa kulttuurissa ilmeneviä arvoja sekä oppilaan kannustaminen ottamaan kuvailmaisussaan huomioon kulttuurinen moninaisuus ja kestävä kehitys. (Opetushallitus, 2014, 144.)

Kuvataiteen oppimistulosten arviointi voi olla erittäin vaikeaa, jonka vuoksi suorituksia kannattaa verrata oppilaan henkilökohtaisiin aiempiin suorituksiin (Kajarto & Parviainen, 1985, 9). Oppimisen arvioinnin kuvataiteessa tulee olla luonteeltaan kannustavaa ja ohjaavaa, jolla

tuetaan kuvan tuottamisen ja tulkinnan taitojen, taiteen ja muun visuaalisen kulttuurin tunte-
muksen, työtapojen sekä itsearvioinnin kehittymistä (Opetushallitus, 2014, 145). Arvosanan ei
tulisi ilmoittaa oppilaan synnynnäisiä taipumuksia kuvalliseen ilmaisuun, vaan sen miten op-
pilas on pyrkinyt omia taipumuksiaan kehittämään (Kajarto & Parviainen, 1985, 9). Palaut-
teen tulee kuvataiteessa olla monipuolista ja rohkaista oppilaiden omien ajatuksen ilmaisemis-
ta ja toisten näkemysten arvostamista (Opetushallitus, 2014, 145).

Alkuopetuksessa oppilaita ohjataan käyttämään mielikuvia, kuvataiteen käsitteistöä ja kuvallisen tuottamisen keinoja yhdessä toiminnallisuuden ja leikinomaisuuden kanssa sekä heitä kannustetaan pitkäjänteiseen taideoppimiseen. Tieto- ja viestintäteknologian ja verkkoympäristöjen avulla harjoitellaan myös kuvien tuottamista ja tulkintaa. Kuvataiteen opetuksessa rohkaistaan oppilaita toimimaan yhdessä, jakamaan omia kokemuksia sekä vastaanottamaan ja antamaan palautetta kuvallisesta työskentelystä. (Opetushallitus, 2014, 143.)

Peruskoulun perustamisen alkuvaiheessa tietopuolisella osuudella oli opetuksessa suuri sija, mutta käden taitoja harjoitettavia tunteja vähennettiin. On kuitenkin huomattu, kuinka tärkeä asema kuvataiteella on alkuopetuksessa, jolloin oppilaan kokonaispersoonaa kehittyy. Kuvataide avartaa ja kehittää lapsen kuvallista ilmaisukykyä sekä mielikuvitusta ja samalla antaa lapsen luovalle ajattelulle liikkumavapauden. (Kajarto & Parviainen, 1985, 7.)

Perusopetuksen opetussuunnitelman mukaan alkuopetuksessa kuvia tuottamalla ja tulkitsemalla vahvistetaan oppilaiden oman identiteetin rakentumista, kulttuurista osaamista ja yhteisöllisyyttä. Oppilaille tarjotaan opetuksessa erilaisia tapoja arvottaa todellisuutta ja vaikuttaa siihen itse. Traditioiden välittymistä ja uudistumista tuetaan vahvistamalla oppilaiden tunte-
mista kulttuuriperinnöstä. Oppilaiden omakohtaidelle suhteelle kuvataiteeseen ja muuhun visuaaliseen kulttuuriin luodaan perustaa vuosiluokilla 1-2. Eri aistien avulla ja koko kehon yhteistyöllä tuetaan ilmaisun taitojen ja esteettisten valmiuksien kehittymistä. (Opetushallitus, 2014, 143.)

Omat kokemukset, mielikuvitus ja kokeileminen luovat perustan oppilaiden opetukselle alkuopetuksessa (Opetushallitus, 2014, 143). Jokaisen oppilaan kuvataiteen valmiiden töiden pitäminen esillä luokassa on hyvin tärkeää ja arvokasta oppilaille sekä opettajalle (Kajarto & Parviainen, 1985, 9). Kuvataiteen töiden esille asettaminen lisää oppilaiden yhteenkuuluvuu-

den tunnetta, sillä luokan viihtyisyyden luomisessa ovat olleet kaikki luokan oppilaat mukana (Kajarto & Parviainen, 1985, 9).

Kuvataiteen opetus kehittää kykyä ymmärtää ympäristön, taiteen ja visuaalisen kulttuurin ilmiöitä. Opetus vaikuttaa tukemalla oppilaiden kriittisen ajattelun kehittymistä ja kannustaa oppilaita vaikuttamaan omaan elinympäristöön ja yhteiskuntaan. Oppilaille tarjotaan mahdollisuuksia monialaisiin oppimiskokonaisuuksiin yhteistyössä koulun ulkopuolisten toimijoiden ja muun opetuksen kanssa. Opetuksessa tutustutaan esimerkiksi museoihin ja muihin kulttuurikohteisiin sekä tarkastellaan erilaisia kuvataiteen harrastusmahdollisuuksia. Näin ollen kuvataiteen opetuksessa luodaan perustaa oppilaiden globaalille ja paikalliselle toimijuudelle. (Opetushallitus, 2014, 143.)

Työskentelytavat, jotka ovat taiteelle ominaisia, harjaannuttavat kokemukselliseen, toiminnalliseen ja moniaistiseen oppimiseen. Visuaalisen kulttuurin tarkastelu historiallisista ja kulttuurisista näkökulmista avartaa oppilaiden ajatusmaailmaa. Monilukutaidon kehittämistä hyödynnetään kannustamalla opetuksessa käyttämään visuaalisuutta sekä muita tiedon tuottamisen ja esittämisen tapoja. (Opetushallitus, 2014, 143.) Kehittämällä kykyä havainnoida ja nähdä kuvataidetta voidaan luoda edellytyksiä syventää ja laajentaa tietoa maailmasta (Salminen, 2005, 237).

4.3 Liikunta

Liikunnan opetuksen tavoitteet on jaettu perusopetuksen opetussuunnitelmassa fyysiseen, sosiaaliseen ja psyykkiseen toimintakykyyn (Opetushallitus, 2014, 148-149). Liikunnan opetus päätehtävänä on vaikuttaa oppilaiden hyvinvointiin tukemalla näitä kolmea toimintakykyä sekä myönteistä suhtautumista oppilaan omaan kehoon. Oppiaineessa tärkeitä ovat liikunnallisen elämäntavan tukeminen ja liikuntatunteihin liittyvät positiiviset kokemukset. Oppitunneilla korostuvat fyysinen aktiivisuus, kehollisuus sekä yhdessä tekemisen ilo. (Opetushallitus 2014, 148.)

Perusopetuksen opetussuunnitelman fyysisen toimintakyvyn tavoitteet koostuvat kuudesta osa-alueesta (Opetushallitus, 2014, 148-149). Oppilaan kannustaminen fyysiseen aktiivisuuteen, itsenäinen ja yhdessä uusien asioiden kokeileminen, erilaisten uusien liikuntatehtävien

suorittaminen sekä rohkea itsensä ilmaisu liikunnan avulla ovat ensimmäinen osa tavoitteita. Toisena perusopetuksen opetussuunnitelmassa on mainittu oppilaan ohjaus harjaannuttamaan havaintomotorisia taitojaan aistien avulla sekä tekemään liikuntatilanteisiin sopivia ratkaisuja. Kolmantena osa-alueena on motoristen perustaitojen vahvistaminen ja oppiminen niin, että oppilas kykenee soveltamaan niitä eri oppimisympäristöissä, tilanteissa ja eri vuodenaikoina. (Opetushallitus, 2014, 148.)

Fyysisen toimintakyvyn tavoitteiden neljäs osa-alue sisältää oppilaiden harjaannuttamisen turvalliseen liikkumiseen erilaisissa ympäristöissä, erilaisilla telineillä ja välineillä. Viidennen osa-alueen tavoite on tutustuttaa oppilas vesiliikuntaan ja varmistaa oppilaan alkeisuimataito. (Opetushallitus, 2014, 148.) Fyysisen toimintakyvyn kuudes ja viimeinen tavoite on ohjata oppilasta turvalliseen ja asialliseen toimintaan liikuntatunneilla (Opetushallitus, 2014, 149). Opettajan tulee varmistaa, että opetus on turvallista ja se perustuu eri vuodenaikojen ja paikallisten olosuhteiden tarjoamiin mahdollisuuksiin (Opetushallitus, 2014, 148).

Perusopetuksen opetussuunnitelman liikunnan sosiaalisen toimintakyvyn tavoitteisiin sisältyy oppilaan ohjaaminen säätelemään toimintaansa ja tunneilmaisuaan vuorovaikutuksellisissa liikuntatilanteissa sekä yhdessä työskentelyn taitojen tukeminen, kuten yhdessä sovittujen sääntöjen noudattaminen, ohjaamalla oppilasta vastuun ottamiseen yhteisleikkien ja -pelien onnistumisessa (Opetushallitus, 2014, 149). Psykyllisen toimintakyvyn tavoitteisiin kuuluu oppilaan tukeminen myönteisen minäkäsityksen vahvistamiseen, ohjaaminen itsenäiseen työskentelyyn ja itsensä monipuoliseen ilmaisemiseen, myönteisten liikunnallisten kokemusten saamisen varmistaminen sekä oppilaiden rohkaisu kokeilemaan oman toimintakykynsä rajoja (Opetushallitus, 2014, 149). Liikunnan opetuksessa voidaan hyödyntää koulun tiloja, lähiliikuntapaikkoja sekä luontoa erittäin monipuolisesti (Opetushallitus, 2014, 148).

Liikuntaa voi harrastaa myös oppi- ja välitunneilla. Liikunta integroituna akateemisiin oppiaineisiin tarjoaa mahdollisuuden virkistyä ja lisätä vireystilaa, jonka avulla se edistää oppimiskykyä parantuneen keskittymisen ja vähentyneen levottomuuden avulla (Jaakkola ym., 2013, 23). Oppilaan päivän liikunnallistaminen edistää kouluviihtyvyyttä ja työrauhaa (Tiainen & Välimäki, 2015, 15). Liikunnan oppituntia voidaan kutsua hyvin onnistuneeksi, jos lapset vastaavat odotuksiin ja kommunikoivat toisten oppilaiden sekä opettajan kanssa (Knight & Chedzoy, 1997, 5).

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa sanotaan, että liikunnan avulla voidaan edistää oppilaiden yhdenvertaisuutta, tasa-arvoa ja yhteisöllisyyttä sekä tukea kulttuurista moninaisuutta. Liikunnan opetuksessa oppilaat kasvavat liikkumaan ja liikunnan avulla. Oppilaiden ikä- ja kehitystason mukainen fyysinen toiminta, motoristen perustaitojen oppiminen ja fyysisten ominaisuuksien harjoittelu ovat liikkumaan kasvamisen osatekijöitä. (Opetushallitus, 2014, 148.) Oikein harjoitettu liikunta edistää terveyttä ja vaikuttaa fyysiseen suoriutuskykyyn ja kuntoon (Karvonen & Pirttimaa, 1986, 21).

Liikunnan tuntien avulla oppilailla on mahdollisuus saada tietoja ja taitoja erilaisissa liikuntatilanteissa toimimiseen ja liikunnan avulla kasvamiseen kuuluu toisia kunnioittava vuorovaikutus, pitkäjänteinen itsensä kehittäminen, tunteiden tunnistaminen ja säätely, vastuullisuus sekä myönteisen minäkäsityksen kehittyminen. Mahdollisuudet iloon, keholliseen ilmaisuun, sosiaalisuuteen, osallisuuteen, leikinomaiseen kisailuun ja ponnisteluun, rentoutumiseen sekä toisten auttamiseen voivat tarjoutua liikunnan avulla. (Opetushallitus, 2014, 148.)

Jo alkuopetuksen liikunnan tunneilla oppilas saa valmiuksia terveytensä edistämiseen tulevaisuutta varten. Alkuopetuksessa opetuksen pääpaino on havaintomotoristen taitojen ja motoristen perustaitojen oppimisessa, sosiaalisten taitojen kehittämisessä ja yhdessä tekemisessä sekä liikuntaan liittyvien myönteisten kokemusten vahvistamisessa. Liikunnan opetus tukee oppilaita auttamalla heitä kohtaamaan emotionaalisesti vaihtelevia tilanteita ja opetuksessa hyödynnetään oppilaiden mielikuvitusta ja omia oivalluksia. (Opetushallitus, 2014, 148.) Alkuopetuksen liikunnan tunneilla yksittäiset positiiviset kokemukset liikunnasta tukevat sisäisen motivaation kehittymistä fyysisesti aktiiviseksi elämäntavaksi (Jaakkola ym., 2013, 18).

4.4 Käsiyö

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaan käsityön opetuksen tavoitteet on jaettu viiteen. Ensimmäinen tavoite on oppilaiden rohkaiseminen kiinnostumaan ja innostumaan käsin tekemisestä sekä oppilaiden uteliaisuuden herättäminen keksivään ja kokeilevaan käsityöhön. Toisena tavoitteena on oppilaan ohjaus kokonaiseen käsityöprosessiin ja omien ideoiden, käsityön prosessin ja valmiin tuotteen esittäminen kuvallisesti sekä kerronnallisesti. (Opetushallitus, 2014, 146.)

Kolmas tavoite perusopetuksen opetussuunnitelman mukaan on ohjata oppilasta suunnittelemaan ja valmistamaan käsityötuotteita luottaen omiin teknisiin ja esteettisiin ratkaisuihin. Neljäs tavoite on opastaa oppilas tutustumaan erilaisiin materiaaleihin, niiden työstämiseen sekä ohjata oppilasta toimimaan vastuullisesti ja turvallisesti. Viides ja viimeinen tavoite on tukea oppilaan itsetunnon kehittymistä käsityössä onnistumisen, oivaltamisen ja keksimisen kokemusten kautta (Opetushallitus, 2014, 146).

Käsityön oppiaineen yksi tehtävistä on ohjata oppilaita kokonaisvaltaiseen käsityöprosessin hallintaan. Käsityö onkin monimateriaalinen oppiaine, jossa toteutetaan muotoiluun, teknologiaan ja käsityöilmaisuun perustuvaa toimintaa, johon kuuluu tuotteen tai teoksen itsenäinen tai yhteisöllinen suunnittelu, valmistus ja oman tai yhteisen käsityöprosessin arviointi. Oppitunneilla projektin tekeminen on tutkivaa, keksivää ja kokeilevaa toimintaa, jossa toteutetaan ennakkoluulottomasti erilaisia visuaalisia, materiaalisia, teknisiä sekä valmistusmenetelmällisiä ratkaisuja. (Opetushallitus, 2014, 146.)

Käsityön opetuksessa perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaan opitaan ymmärtämään, arvioimaan ja kehittämään erilaisia teknologisia sovelluksia sekä käyttämään opittuja tietoja ja taitoja arkielämässä. Oppilaiden avaruudellinen hahmottaminen, tuntoaisti ja käsillä tekeminen kehittyvät käsityössä ja ne edistävät motorisia taitoja, luovuutta ja suunnitteluosaamista. Käsityön opetuksella vahvistetaan monipuolisen työskentelyn edellytyksiä. Pitkäjänteisessä ja innovatiivisessa työskentelyprosessissa sekä itsetuntoa vahvistavassa, mielellä tuottavassa kokemuksessa piilee käsityön merkitys. Käsityön opetuksessa painotetaan oppilaiden erilaisia kiinnostuksen kohteita ja painotetaan yhteisöllistä toimintaa. (Opetushallitus, 2014, 146.)

Erilaisten laaja-alaisten teemojen kokonaisvaltainen tarkastelu oppiainerajat sujuvasti ylittäen on lähtökohtana käsityön tunneilla. Perustan kestäväälle elämäntavalle ja kehitykselle luo ympäröivän materiaalisen maailman tuntemus. Tähän sisältyy myös oppilaiden paikallinen kulttuuriperintö, oma elämänpiiri sekä yhteisön kulttuurinen moninaisuus. Käsityön ajatellaan kasvattavan eettisiä, tiedostavia, osallistuvia sekä osaavia ja yritteliäitä kansalaisia, jotka arvostavat itseään tekijöinä ja joilla on taito käsityöilmaisuun sekä halua kehittää ja ylläpitää käsityökulttuuria. (Opetushallitus, 2014, 146.)

Alkuopetuksessa perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaan käsityön päätehtävänä on mahdollistaa oppilaiden käsityön ilmaisun, suunnittelun ja tekemisen tietojen ja taitojen kehittyminen sekä kokemusten karttuminen. Oppilaita ohjataan ja rohkaistaan toimimaan käsityön valmistajina ja suunnittelijoina sekä käyttämään töissään erilaisia materiaaleja. Käsi-työ kehittää keskittymiskykyä ja aloitteellisuutta sekä kannustaa arvostamaan ja arvioimaan omaa ja toisten työtä sekä työskentelyä. Yksi käsityön kasvatustehtävistä on ohjata oppilaita ymmärtämään kulttuurien moninaisuutta ja yhdenvertaisuutta. (Opetushallitus, 2014, 146).

5 YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Esitin alussa kaksi kysymystä:

1. Mitä hyötyä taide- ja taitoaineista on alkuopetuksessa?

2. Mitä hyötyä taide- ja taitoaineista on yleisesti?

Kandidaatintutkielman avulla voimme siis todeta, että taide- ja taitoaineet ovat hyödyllisiä alkuopetuksessa ja yleisesti ottaen ihmisen elämässä. Nämä alkuopetuksessa opitut taidot ovat hyödyllisiä myös oppilaan tulevaisuutta varten, jonka vuoksi vastaukset ovat samoja tutkimuskysymyksiin. Alkuopetuksessa luodaan pohja tulevaa taide- ja taitoaineiden käyttöä varten. Vaikka kävimme jo aiemmin läpi taide- ja taitoaineiden vaikutuksia ja merkityksellisyyttä, käydään vielä yhteenvetona läpi kaikkien taide- ja taitoaineiden merkityksiä alkuopetuksen oppiaineina yksi oppiaine kerrallaan. Aloitetaan liikunnasta, jonka jälkeen siirrytään musiikkiin, kuvataiteeseen ja lopulta käsitöihin.

Liikuntakasvatus on tavoitteellista opetusta, joka kehittää oppilaan fyysistä ja psyykkistä kehitystä sekä motorisia taitoja. Liikunnan avulla kehittyvät myös yleiset oppimisvalmiudet, kuten kognitiiviset, havaintomotoriset ja sosiaaliset taidot sekä kyky työskennellä tavoitteen saavuttamiseksi. Liikunnan avulla tuetaan oppilaan itsetunnon ja minäkuvan vahvistumista tarjoamalla mahdollisuus omien tunteiden tunnistamiseen, tunteiden kokemiseen ja ilmaisuun sekä tunteiden hallinnan opetteluun. Hyvä liikunnanopetus parhaimmillaan kunnioittaa yksilön lähtökohtia, tukee yksilön tarpeita ja valinnanmahdollisuuksia sekä hyväksyy oppilaiden erilaisuuden. (Luukko & Huisman, 2002, 197.)

Liikunnan tunneilla opitaan sosiaalisuuteen, yhteistyöhön ja toisten kunnioittamiseen sekä liikuntaharjoituksissa korostuu oppilaan työskentely ryhmän jäsenenä yhteisen päämäärän saavuttamiseksi. Liikuntaharjoitukset sisältävät keskittymistä kuuntelemista ja katsomista, jotka edistävät kognitiivista oppimista. Liikunnassa opitaan muotojen hahmottamista, vertailua, luokittelua sekä ongelmanratkaisutaitoja. Oppilaille pitää tarjota mahdollisuuksia keksimiseen, päätelmien ja johtopäätösten tekemiseen sekä ratkaisujen löytämiseen, sillä näillä edistetään oppilaan ajattelun kehittymistä ja oppimaan oppimista. Jokaiselle oppilaalle tulee

löytää liikunnan tunneilla sellainen taso, että hän pystyy suorittamaan tehtävän ja saamaan siitä positiivista palautetta. (Luukko & Huisman, 2002, 200.)

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaan musiikin tunneilla huomio kiinnitetään ryhmän jäsenenä toimimiseen ja myönteisen yhteishengen luomiseen. Ilmaisuuksiin ja keksimiseen rohkaiseminen, luontevan hengityksen, äänenkäytön ja laulamisen harjoittaminen sekä käytössä olevien soittimien ja laitteiden tarkoituksenmukainen käsittely ovat alkuopetuksen keskeisimpiä sisältöjä musiikin opetuksessa. Musiikin opetuksessa käytetään leikkejä, loruja, lauluja ja liikuntaa sekä luodaan tilaisuuksia luovaan toimintaan, jotka aihepiireiltään ja musiikillisilta ominaisuuksiltaan soveltuvat koulun toimintakulttuuriin ja ikäkauteen. Ohjelmaan sisällytetään erilaista musiikkia mukaan lukien lastenmusiikki sekä mahdolliset oppilaiden omat musiikkikappaleet ja sävellykset. (Opetushallitus, 2014, 142.)

Musiikin tavoitteena on luoda pedagogisesti monipuolisia ja joustavia musiikin opiskelukokonaisuuksia, joissa musiikin opetuksen erilaiset vuorovaikutustilanteet ja työtavat sekä yhteismusiisointi ja muu musiikillinen yhteistoiminta on mahdollista. Oppimisen ilo, luovaan ajatteluun rohkaiseva ilmapiiri sekä myönteiset musiikkikokemukset innostavat oppilaita musiikillisten taitojen kehittämiseen. Opetustilanteissa tulee luoda mahdollisuuksia tieto- ja viestintäteknologian käyttöön musiikillisessa toiminnassa ja hyödyntää taide- ja kulttuurilaitosten sekä muiden yhteistyötahojen tarjoamia mahdollisuuksia. (Opetushallitus, 2014, 142.)

Kuvataiteessa työskennellään prosessimaisesti, sillä taiteen tekemisessä ovat tarpeellisia pitkät jaksot, joissa hiotaan ja syvennetään kuvan ilmaisullisia piirteitä ja haetaan aina uutta kuvan sisällöstä. Näin oppilaalle selviää se, että työtä tekemällä ja harjoittelemalla päästään lopputulokseen. Kuvan rakentaminen voi alkaa myös valmiiden kuvien jatkamisesta tai muuntamisesta. Oppilaita voi johdattaa opettelemaan kuvan luonnostelua pyytämällä heitä ensin piirtämään mallina olevia ihmisiä, esineitä tai maisemaa ilmaan. Erilaisten välineiden käyttöä voidaan harjoitella ensin niin, ettei epäonnistumisen pelkoa synny, esimerkiksi siveltimen käyttöä voidaan harjoitella ensin pelkällä vedellä, sillä kuva haihtuu pois heti, mikä antaa mahdollisuuden harjoittelemiseen. (Nyman, 2002, 215.)

Kerroksittainen työskentely kehittää alkuopetuksessa olevien oppilaiden visuaalista havainnointia (Nyman, 2002, 215). Ensin tehdään luonnoksia suuresta maisemasta, jonka jälkeen pienempiä yksityiskohtia tai pintojen rakenteita ja vasta lopuksi kootaan kaikista luonnoksista

suuri kuva (Nyman, 2002, 215-216). Oppilaalle tulisi syntyä aito kiinnostus kohteisiin, jotta aito uteliaisuus ja mielikuvitus heräisivät (Nyman, 2002, 216). Valmiiden tuotosten kastelu on oppimistilanne, jossa motivaatio oppia uutta on suuri (Nyman, 2002, 226). Kun oppilaiden kuvia laitetaan esille koulutiloihin, myös arvostus kuvien tekemiseen ja luottamus omaan kykyihin kuvataiteen tekijänä kasvaa (Nyman, 2002, 227).

Käsityön opiskelu on ennen kaikkea erilaisten taitojen harjoittelua. Se on jokaisen oppilaan henkilökohtaista työtä ja ponnistelua, joka vaatii pitkäjänteisyyttä ja sitkeyttä runsaasti. (Kojonkoski-Rännäli, 2002, 231.) Havaintojen herkkyyden kehittäminen ja elämyksellinen oppiminen käsityötaidon vähitellen karttuessa ovat kaikenikäisten oppijoiden kohdalla mahdollisia, jonka avulla saavutettava aito tieto on pysyvää ja erittäin voimakkaasti asenteita muokkaavaa tietoa (Kojonkoski-Rännäli, 2002, 233). Yksi tärkeimmistä käsityön avulla saavutettavista oppimistuloksista on käsityön tekijän itsetuntoa kohottava hallinnan tunne. Tällaisen tunteen tekijä saavuttaa kokiessaan voivansa toteuttaa työssään oman ideansa ja suunnitelmansa omin käsin valitsemastaan materiaalista, jonka avulla myös tekijän itsetuntemus kasvaa. (Kojonkoski-Rännäli, 2002, 235.)

6 POHDINTA

Tavoitteenani oli selvittää, mitä hyötyjä taide- ja taitoaineista on alkuopetuksessa. Kiistattomat hyödyt löytyivät, jonka vuoksi koen, että kandidaatintutkielmani onnistui hyvin. Olen tyytyväinen työtulokseeni, vaikkakin olisin toivonut, että olisin löytänyt vasta-argumentteja taide- ja taitoaineiden hyödyllisyyttä kohtaan. En löytänyt yhtään tieteellistä tekstiä, jossa olisi vastustettu taide- ja taitoaineita. Mielenpidekirjoituksia löytyi, mutta ne eivät kelpaa vasta-argumenteiksi kandidaatintutkielmaan. Näin ollen taide- ja taitoaineiden hyödyllisyyden todistamisesta tuli helpompaa.

Jos jotain olisin tehnyt työssäni toisin, se olisi ollut oman tutkimuksen työstäminen tutkielmaan. Tällä tavalla olisin voinut jatkaa työtäni pidemmälle, mutta siinä tapauksessa kandidaatin työstäni olisi voinut tulla todella pitkä. Tämä voi toki toimia hyvänä suunnannäyttäjänä Pro Gradua varten, jossa voin todella toteuttaa mieleiseni tutkimuksen. Tämä kandidaatintutkielma on erittäin hyvä apu tulevaisuutta varten. En voi sanoa, että muuta olisin tehnyt toisin, sillä tutkin erittäin kokonaisvaltaisesti aiheesta tehtyjä tutkimuksia ja tieteellisiä tekstejä.

Olen aina ollut erittäin kiinnostunut taide- ja taitoaineista. Ennen tutkielman tekoa tiesin, että niistä on hyötyä, mutta en tiennyt sitä, kuinka paljon niistä onkaan hyötyä. Opin työtä tehdesäni erittäin mielenkiintoisia yksityiskohtia oppilaiden taide- ja taitoaineiden opiskelusta ja positiivisista sivuvaikutuksista. Opin myös sen, että tällaisten pitkien kirjoitelmien teko vaatii todella tarkkaa aiheeseen perehtymistä. Monien kymmenien kirjojen kantaminen kotiin vaatii pitkäjänteisyyttä, sillä välillä kirjoista ei löytynytäkään haluamia vastauksia. Opin olemaan kriittisempi lähteitä kohtaan ja valikoimaan vain parhaita lähteitä.

Lähteet / References

Ahonen K. (2004). *Johdatus musiikin oppimiseen*. Helsinki: Finn Lectura.

Alho L. (1983). *Alkuopetuksen musiikki*. Helsinki: Helsingin kaupunki.

Gesell A. & Ilg F. (1954). *Lapsen kehitys II viisivuotiaasta kymmenvuotiaaksi*. Porvoo: WSOY.

Glover J. & Ward S. (1998). *Teaching music in the primary school*. London: Cassel.

Holle B. (1972). *Lapsen motorinen kehitys*. Jyväskylä: Gummerus.

Jaakkola T., Liukkonen J. & Sääkslahti A. (2013). *Liikuntapedagogiikka*. Jyväskylä: PS-kustannus.

Kajarto H. & Parviainen A. (1985). *Alkuopetuksen kuvaamataito*. Helsinki: Otava.

Karvonen P. (2000). *Hyppää pois!: Lapsen motoriikan arviointi ja kehittäminen*. Helsinki: Tammi.

Karvonen P. (2009). *Tarinan kertojat: iloa ja leikkiä kieleen, liikkumiseen ja laskemiseen*. Helsinki: Erilaisten oppijoiden liitto.

Karppinen H., Snicker E., Lappalainen E. & Mikkonen, S. (2007). *Käsityö, kieli ja kulttuuri*. Kajaani: Kajaanin kaupunki, Kaukametsän opisto.

Karvonen P. & Pirttimaa R. (1986). *Liikkumisen ilo*. Jyväskylä: Gummerus Oy.

Knight E. & Chedzoy S. (1997). *Physical education in primary schools: Access for All*. London: Fulton.

- Kojonkoski-Rännäli S. (1998). *Ajatus käsissämme: käsityön käsitteen merkityssisällön analyysi*. Turku: Turun yliopisto, Rauman opettajankoulutuslaitos.
- Kojonkoski-Rännäli S. (2002). Käsityö kasvatuksen välineenä perusopetuksessa. Teoksessa O. Saloranta, (toim.) *Ensimmäiset kouluvuodet: perusopetuksen vuosiluokkien 1-2 opetus*. (ss.231-237). Helsinki: Opetushallitus.
- Korpinen E. (1990). *Peruskoululaisen minäkäsitys*. Jyväskylä: Kasvatustieteiden tutkimuslaitos.
- Laitinen S. & Nyman K. (2002). Kuvataide- näkemisen ja tekemisen iloa. Teoksessa O. Saloranta, (toim.) *Ensimmäiset kouluvuodet: perusopetuksen vuosiluokkien 1-2 opetus*. (ss. 215-230). Helsinki: Opetushallitus.
- Liikanen, H. (2009). Taide- ja taitoaineet oppilaiden hyvinvoinnin edistäjinä - hyvä pohja elämälle. Teoksessa Opetushallitus. (toim.) *Taide ja taito – kiinni elämässä!* (ss.91-96). Saatavissa myös: http://www.oph.fi/download/49220_taide_ja_taito.pdf
- Luukko T. & Huisman T. (2002). Liikuntaa leikkien ja oppien. Teoksessa O. Saloranta, (toim.) *Ensimmäiset kouluvuodet: perusopetuksen vuosiluokkien 1-2 opetus*. (ss.197-204). Helsinki: Opetushallitus.
- Luukkonen E. & Sääkslahti A. (2002). *Liikunnan salaisuudet 1*. Porvoo; Helsinki: WSOY.
- Mannerheimin lastensuojeluliitto. (2017). *Lapsen kasvu ja kehitys*. Lainattu: 25.7.2018, saatavilla: <https://www.mll.fi/vanhemmille/lapsen-kasvu-ja-kehitys/7-9-v/>
- Nurmi J., Ahonen T., Lyytinen H., Lyytinen P., Pulkkinen L. & Ruoppila I. (2009). *Ihmisen psykologinen kehitys*. Helsinki: WSOY.

- Opetushallitus. (2016). *Kuvataiteen keskeisten käsitteiden avauksia*. Lainattu: 25.7.2018, saatavilla: https://www.edu.fi/download/181166_kooste_kuvataiteen_tukiaineistosta_eperusteet_palvelussa.pdf
- Opetushallitus. (2014). *Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet*. Helsinki: Next Print Oy
- Opetushallitus. (2009). *Taide ja taito - kiinni elämässä!*. Helsinki: Edita Prima Oy. Saatavissa myös: http://www.oph.fi/download/49220_taide_ja_taito.pdf
- Peters G. & Miller R. (1982). *Music teaching and learning*. New York: Longman.
- Pugh A. & Pugh L. (1998). *Music in the early years*. London: Routledge.
- Räsänen M. (2009). Taide, taito, tieto - ei kahta ilman kolmatta. Teoksessa: Opetushallitus. (toim.) *Taide ja taito - kiinni elämässä!* (ss.28-39). Helsinki: Edita Prima Oy. Saatavissa myös: http://www.oph.fi/download/49220_taide_ja_taito.pdf
- Rödström M. (1992). *Lapsen kehitys 7-12 vuotta*. Keuruu: Otava.
- Salminen A. (2005). *Pääjalkainen: kuva ja havainto*. Helsinki: Taideteollinen korkeakoulu.
- Saloranta, O. (2002). *Ensimmäiset kouluvuodet: perusopetuksen vuosiluokkien 1-2 opetus*. Helsinki: Opetushallitus.
- Suojanen U. (1993). *Käsityökasvatuksen perusteet*. Porvoo; Helsinki; Juva: WSOY.
- Suomen Taiteilijaseura. (2014). *Mitä kuvataide on*. Lainattu 2.8.2018, saatavilla: <http://artists.fi/kuvataide/mita-kuvataide-on/>
- Tiainen T. & Välimäki V. (2015). *Lukuja liikkuen, tavuja touhuten*. Jyväskylä: PS-kustannus.